

INTERJÚ DR. KŐSZEGFALVI GYÖRGY PROFESSZOR ÚRRAL

SZEBÉNYI ANITA¹ - SZABÓ ANDRÁS²

2007. ÁPRILIS

Itt ülünk a Magyar Tudományos Akadémia egyik impozáns termében, ahol szeretettel köszöntöm Dr. Kőszegfalvi György Professzor Urat. A beszélgetést azzal kezdhetnénk, hogy meséljen Professzor Úr a gyermekkoráról, a családjáról, milyen körülmények között nőtt fel?

1932. április 20-án születtem Újpesten, édesapám a MÁV-nál dolgozott mozdonyserelő géplakatosként. Egyetlen gyermek voltam, ugyanis előttem volt egy kislány, aki vele született gyengeség következtében egy évvel születésem előtt meghalt. 1935-től éltünk Rákospalotán, a MÁV-nak volt egy nagyon szép lakótelepe. 1938-ban kerültem Rákospalotán az akkori Állami Elemi Népiskola első osztályába, itt végeztem négy osztályt 1938 és 1942 között.

1942-ben szüleim választás elé kerültek, hogy hova menjek tovább, polgári iskolába, netán folytassam az Állami Elemi Népiskolában tanulmányaimat, vagy pedig gimnáziumban. Szerénytelenség, amit mondok, nagyon szerettem tanulni, nagyon jó tanuló voltam. Evangélikus család révén az evangélikus egyházhoz kötődünk, a hitoktató lelkész azt tanácsolta, hogy mindenképpen a Fasori Evangélikus Gimnáziumba kerüljek. Az iskola az akkori Magyarország egyik legjobb gimnáziuma volt, és tudomásom szerint ma is nagyon jó. Tehát 1942-ben a fasori gimnáziumba kerültem. Olyan kiváló ember volt az osztályfőnököm – ma is ismert –, mint dr. Vermes Miklós, aki a fizikai tudományok területén, a fizikában nagyon sokat alkotott, a legkiválóbb fizikatanárok egyike volt, nagyon hosszú öregségében is még aktív fizikatanárként működött a csepeli Jedlik Ányos Gimnáziumban. 1942 és 1950 között tanultam a fasori gimnáziumban, csodálatos diákévek voltak, nagyon sok ismeretet adott. Talán ma el sem hihető a fiatalabb nemzedék számára, hogy három idegen nyelvet tanítottak: latint, angolt és németet. Úgy megtanították a tanárok, hogy – bár akkor még a mai korszerű technika ismeretlen volt, de a szorgalomnak, az odafigyelésnek köszönhetően – lényegében közép-szinten bírtuk mind a három nyelvet az érettségi alkalmával.

Hogyan teltek Professzor Úr egyetemi évei?

¹Doktorandusz, Pécsi Tudományegyetem, Természettudományi Kar, Földrajzi Intézet. Pécs, Ifjúság útja 6. 7624. szebenyi@gamma.ttk.pte.hu

²Doktorandusz, Pécsi Tudományegyetem, Természettudományi Kar, Földrajzi Intézet. Pécs, Ifjúság útja 6. 7624. szaandr@gamma.ttk.pte.hu

Bár 1950-ben viszonylag kedvezőek voltak az egyetemi oktatás feltételei Magyarországon, szüleim (apám beteg ember volt, korán meghalt) jelezték felém, hogy egyetemi oktatásom költségeit nem tudják vállalni, próbálják meg a saját lábamon állni. A legjobb lenne, ha valahova külföldre mennék, külföldön végezném el az egyetemet. Akkor is voltak pályázatok. Tanárom, Vermes Miklós hívta fel a figyelmem rá, így pályáztam a Szovjetunióba, és kerültem Ukrajnába, Kijevbe, a Kijevi Építőipari Műszaki Egyetemre. Ez nagyon jó dolog volt. Egyrészt, önmagában Kijev egy nagyon szép, zölddel gazdagon ellátott, dombos-terepen kialakult város. Akkor nem volt olyan nagy, mint most, több mint 3 millió lakosa lett mára, azokban az években még az egymillió lakosságot sem érte el. Otthonos volt az élet, nagyon kedves, kellemes város volt. A második dolog: hiába tartozott Ukrajna akkor a nagy szövetség keretei közé, még nem volt annyira érezhető az az erős politikai nyomás, talán még az erőszak sem 1950-ben, mint mondjuk – más ösztöndíjas társaink mesélték – Moszkvában, Leningrádban, vagy az akkori szovjet Oroszország területén érezhető volt. Nagyon kedves emberek közé kerültem, többségükben ukránok, akik nagyon barátságosak, nagyon kedvesen támogattak és a tanárok is szerettek. Én mindenkor nagyon szorgalmas gyerek voltam, igyekeztem tanulni, mindent elsajátítani, s úgy látszik, az olyan adottság volt, egy olyan sajátossága magatartásomnak, amely megnyerte a tanáraimat, a diákoknak a szeretetét, tiszteletét. 1950 és 1955 között öt évet Kijevben úgy töltöttem el, hogy egyetlen egy összezördülésem, netán veszekedésem, vagy valami konfliktushelyzetem sem diáktársaimmal, sem egyetemi tanáraimmal nem fordult elő. Vörösdiplomával végeztem, amely akkor azt jelentette, hogy minden tárgyból, amiből lettem a vizsgát – évfolyamtervek nagy tömege, különböző városrendezési terveket, elképzeléseket kellett kidolgozunk –, ezek mind jelesre, kitűnőre sikerültek, és így a legjobb minősítéssel és legjobb diplomaeredménnyel kerültem haza Magyarországra 1955-ben.

1955 számomra nehéz év volt. Előtte egy évvel, 1954-ben súlyos betegségben elhunyt az édesapám. Mozdonyt próbáltak ki 1952-53-ban, nagyon nehéz év volt, kegyetlen viszonyok között, rosszul lett a mozdonyon, összeesett, agyvérzést kapott, az első rohamból úgy ahogy kigyógyították, a második sajnos elvitte. Özvegy anyámat találtam itthon, nehéz, bizonytalan helyzetet.

A szakmai pályafutása hogyan alakult? Melyek voltak a fontosabb állomások?

Én mindenáron tanítani szerettem volna, ez volt életem álma, sajnos ezt 1955-ben nem tudtam megvalósítani. Jelentkeztem a Budapesti Műszaki Egyetem Városrendezési Tanszékére, hogy ott szeretnék munkát vállalni. Közölték velem, hogy bizonyára mivel öt évet külföldön töltött, elfelejtette a magyar nyelvet, rosszul beszél magyarul, és ez rossz hatást gyakorolna a hallgatókra, ha Ön nem tudná magyarul kifejezni magát. Ez egy kicsit nevetséges dolog volt. Aztán később rájöttem, hogy – elnézést a kifejezésért –, egy maffiarendszer működött, senkit sem engedtek oda be.

Tulajdonképpen én humán szakon végeztem a gimnáziumban, és mindig kitűntem az önképzőkörben is, jó magyaros megfogalmazásaimmal, előadásaimmal, költők munkáinak elemzésével, tehát ilyen vád aligha fogalmazódhatott meg.

Így jutottam el a Városépítési Tudományos Vállalathoz, melyből aztán később a Városépítési Tudományos Intézet lett, és itt kezdtem pályafutásomat. Itt is nagyon kedves, jó kollégák közé kerültem, elég hamar beilleszkedtem a kollektívába. Kölcsönösen megkedveltük egymást, és ahogy szoktam mondani, „gyalogos parasztként” kezdtem a munkát. Ez azt jelentette, hogy gyalogosan, községrendezési, településrendezési terveket készítettünk helyszíneléssel, úttalan utakon jártuk be a települést. Az első tervet Pusztaszabolcsra készítettem. Nagyon megszerettek az ottani emberek, és emlékszem, amikor a tervet nekik bemutattam, a vasútállomás melletti művelődési otthon zsúfolásig megtelt, és örültem annak, hogy egyet tudtam érteni az egyszerű emberekkel, el tudtam magyarázni, hogy mit szeretnék ennek a településnek adni, hogyan alakuljon a település jövője. Ezt a munkát folytattam 1955 után is. 1956-ban sokat vívódtam azon, hogy elmenjek-e az országból, vagy maradjak? Itthon maradtam. Ez nem frázis részemről, de tisztelem, szeretem ezt a népet, kötődök hozzá. Most itt szeretnék szólni a feleségemről. 1955-ben, amikor elvégeztem az egyetemet, házasságot kötöttem egyik diáktársammal, ukrán származású hölgygel, aki az épületgépészet szakágban végzett, épületgépész-mérnök lett. Ilyen tevékenységet folytatott élete során, és együtt jöttünk Magyarországra, kezdtük el a munkánkat itthon, elég nehéz anyagi és egyéb körülmények között.

Az 1955-60 közötti években városrendezési terveket készítettem. Megfordultam Mogyoródon, Gödöllőn, dolgoztam Sátoraljaújhelyen, készítettem Ózdra rendezési tervet. Majd sokáig kitüntetett feladatomból a nagybányai új bányaváros rendezési tervének elkészítése.

1958-ban egy csodálatos feladatot kaptam, a kecskeméti tanyavilágnak a bejárását, a kecskeméti tanyavilággal való ismerkedést. Úgy szervezte meg az akkori városi tanács, hogy úgynevezett tanyaközpontokat jelöljünk ki. Közülük kettőn – például a Budai útnál, ha jövünk az 5-ös úton Budapest felől Kecskemétre – önálló szövetkezeti lakótelepek is készültek. A termelőszövetkezetek gazdagok voltak, és megfelelő alapokkal rendelkeztek ahhoz, hogy ilyen építkezéseket tudjanak folytatni. Ez egy egyéves munka volt, egy évig foglalkoztam Kecskeméttel, hihetetlen sok élményt, ismeretanyagot adott.

1959-ben pedig Dunaujvárosnak a vonzáskörzetével, annak alakulásával, érvényesülésével foglalkoztam.

1959-ben nálunk Magyarországon megjelent egy új tervfajta, a regionális tervezés, és ekkor a vállalatvezetés – akkor még vállalat voltunk – arra gondolt, hogy a várostervezésről lépjek egy másik szintre, a regionális tervezés szintjére. 1960-63 között, megszervezve a regionális tervezés műhelyét

– ennek voltam az első vezetője – különböző regionális terveket készítettünk az országban. Többek között tanulmányoztuk az ország egészének településrendszerét, milyen tendenciák figyelhetők meg, milyen fejlesztési célokat lehet megfogalmazni.

1963-ban az akkori építésügyi miniszter kijelölt, hogy utazzam külföldre, Berlinbe. A szocialista országoknak volt ott egy irodája, amely a városrendezés, regionális tervezés, településtudományi kutatások európai szocialista országokban folyó koordinálását, ösztönzését tűzte ki célul. Ismerve az orosz nyelvet, jól beszélve németül, semmi gondom nem volt. Így 1963-66 között Berlinben, a Német Demokratikus Köztársaság fővárosában éltem. Ennek megvoltak az előnyei és hátrányai is. Előnye volt, hogy nagy nemzetközi kitekintést adott számomra, megismertem a németek rendszertét, pontosságát, precízségét, lelkiismeretességét a munka vonatkozásában, és nagyon sok tapasztalattal gazdagodva 1966-ban visszatértem a VÁTI-ba.

Közben 1966-ban – korábban levelező aspiráns voltam – megvédtem kandidátusi értekezésemet az ipari körzetek regionális tervezése-rendezése témakörében.

1966-tól 1969-ig a VÁTI-ban voltam irodavezető, a regionális tervezés területén működtem.

Egy kisebb időre elhagytam a VÁTI-t, szerettem volna modernebb technikákat, például a számítástechnika alkalmazását a területi-regionális várostervezésben megismerni, szerettem volna a munka gyakorlatával megismerkedni. Így nem egészen 3 évre, 2 évre és 7 hónapra átkerültem az Építésgazdasági és Szervezési Intézetbe, mely kissé távol állt az én szakterületemtől, de azok az alapvető ismeretek, melyeket a számítástechnikában, a munkaszervezésben, az organizáció területén szereztem, a későbbiekben hasznos volt.

1970-ben az akkori állampárt politikai bizottsága határozatot fogadott el a területfejlesztésről, területi politikáról. Ez volt az első területfejlesztési irányelv Magyarországon, és az a megtiszteltetés ért, hogy felkértek abba a bizottságba, amely a kormány felé az irányelvek megfogalmazásával foglalkozott. Ezt javára írom az akkori politikának, mert azért a szakembereket becsülték, a szakmai tudást figyelembe vették. Ennek köszönhetően több társammal együtt az első területfejlesztési irányelvek – melyeket a kormány 1971. márciusi határozatában elfogadott – kidolgozásában részt vettem.

1972-ben hivatott a területfejlesztési osztály vezetője, Romány Pál – egy ideig mezőgazdasági miniszter volt, ma tanár a gödöllői egyetemen – az ún. „fehér házba”, mely a mai képviselőháznak elődje volt. Mondta, hogy ha már kidolgoztad a területfejlesztési irányelveket más kollégákkal együtt, vegyél részt annak gyakorlati megvalósításában is, a VÁTI keretében, de önálló irodát hozunk létre az ipartelepítés, a szervezett ipari telephely forgalmazás munkájának elvégzésére. Teljesen újonnan kellett megszerveznem az irodát fiatal kolleginákból, kollégákból. 1972 és 75 között láttam el ezt a feladatot. Ekkor nagyon szoros kapcsolatba kerültem az Eötvös Lóránd Tudományegyetem földrajzi karával, tanszékeivel, mert az új munkatársak többsége geográfus volt, geográfus-matematikus, vagy geográfus és valamilyen idegen nyelvvvel rendelkezett. Már 3-4 évi együttműködés után

egyszer egy előadást tartottam az akadémián, ahol úgy konferáltak be, hogy jeles ismerője a földrajztudománynak, geográfus. Ez nagy megtiszteltetés volt, mert az én diplomámban a városrendezés, várostervezés cím szerepelt.

Volt ütközésem a politikával. Olyan értelemben, hogy ha például egy-egy ipari üzem telepítésére javasoltuk Heves megyét, akkor biztos, hogy két nap múlva jelentkezett Szolnok megye. Bebizonyították, hogy Heves megye alkalmatlan, és ők mennyivel alkalmasabbak ennek az üzemnek a fogadására. Ha nem sikerült a megyékkel megegyezni, mindig a miniszterekhez fordultak, közvetlenül az építésügyi-városfejlesztési miniszterhez, és akkor megtanultam az érdekérvényesítést – ez akkor ismeretlen fogalom volt –, hogyan kell ezt alkalmazni, végezni.

1975-ben a VÁTI átalakult, intézet lett, és nagy szerepet, figyelmet fordított a tudományos kutatásokra. Elhatározták, hogy önálló tudományos igazgató-helyettesi tisztséget hoznak létre. Erre engem neveztek ki azzal, hogy közben 1976-ban, viszonylag fiatalon megvédtem akadémiai doktori címemet, tudományok doktora lettem a településfejlesztés- infrastruktúrafejlesztés összefüggéseinek témaköréből.

1975-től 1992-ig tudományos igazgató-helyettesként dolgoztam a VÁTI-ban, nagyon nehéz körülmények között anyagilag is, a politika is akkor már érlelődött, és tulajdonképpen a 80-as évek már mintegy előkészülete volt a rendszerváltásnak, mindannak, ami bekövetkezett 1990-ben Magyarországon. 1982-ben súlyosan megbetegedtem, vesefájdalmaim voltak, vesekövet távolítottak el. Sokáig tartott felgyógyulásom, mely kollégáimat, barátaimat is nagyon megviselte, nem csak feleségemet. Úgy határoztak, hogy inkább teljes egészében a tudománnyal foglalkozzam, kevésbé a tervezéssel, hiszen a regionális tervezés állandó vidéki mozgást igényelt stb. Ekkor indultak el úgynevezett kiemelt kutatási programok, amelyeket a minisztertanács vezényelt, ennek előnye az volt, hogy biztosították a pénzt, amire szükségünk volt. Két ilyen kormány szinten jóváhagyott, kiemelt, közép-távúknak nevezett kutatási programot vezényeltem, mindkét alkalommal Enyedi Professzor Úr volt a kutatási program elnöki tanácsának vezetője, és közvetlenül mellette, mint a kutatási iroda vezetője, a VÁTI tudományos igazgató-helyettese cselekedtem. Ez lehetőséget adott rendkívül széleskörű kapcsolatok kiépítésére, mintegy 30 kutatóhelyet koordináltam, egyetemeket Budapesten és vidéken stb. Ekkor alakult ki a nagy kapcsolat és barátság Péccsel, először a Regionális Kutatások Központjával, ahova Bihari Ottó akadémikus elhalálása után Enyedi Professzor került főigazgatónak, ő nagyon szorgalmazta a regionális kutatások fejlődését, emberileg és barátilag is nagyon közel álltunk, állunk egymáshoz, és a kutatási program keretében nagyon gyümölcsöző kapcsolat jött létre.

Annyit szeretnék még elmondani közben, hogy amikor a területfejlesztés itt Magyarországon elindult, a műszaki egyetem, de a közgazdaságtudományi egyetem sem vállalkozott arra, hogy területfejlesztési szakembereket képezzen. Területfejlesztési szakemberek képzése, bármennyire is fur-

csa a kertészeti egyetemen indult, egy-két nagyon felvilágosult professzor jelentkezett, és így kerültem 1971-től külső előadóként a kertészeti egyetemre, mai napig is ott vagyok, külső előadóként, területfejlesztési témakörben.

Széleskörű kapcsolataim alakultak ki a földrajztudomány művelőivel, földrajzi tanszékekkel, és igen széles kapcsolat alakult ki a Központi Statisztikai Hivatal Területi Statisztikai Főosztályával és az ott kiadott, ma is megjelenő lappal, a Területi Statisztikával.

Lent jártam Szombathelyen, a határmenti együttműködést mérlegeltük a 60-as évek második felében osztrákok és magyarok között. Ment is volna ez az együttműködés, a magyar politika nem állt akkor ennek ellen, hanem volt egy nagy akadály – nem a határzár, nem a két terület különbözősége, eltérő ideológia – hanem egyszerűen a valutahiány. A forint nem volt konvertibilis, a schilling már igen, és ilyen nehézségek miatt csak eszmei, elvi elgondolások születhettek, sokszor találkoztunk osztrák kollégákkal a tervezőosztal mellett, de többre nem jutottunk. E munka szervezése közben jutottam el Szombathelyre, a KSH Szombathelyi Igazgatóságára, és ott ismerkedtem meg Kovács Tiborral. Ő életem egyik meghatározó személyisége és barátja volt. Előtte a megyei elnök – Gonda György, előrelátó, széles látókörű, felvilágosult, progresszív tanácsai vezető volt – mondta, hogy Gyuri, menj a Tiborhoz, ő mindent el fog mondani. Hát így is volt, és valahogy az első perctől kezdve közvetlen szimpátia, barátság alakult ki közöttünk, Tibor rögtön a szívébe fogadott és én is a szívembe fogadtam őt, és ez tartott egészen három évvel ezelőtt tragikus körülmények között bekövetkezett haláláig. Sokat publikáltam a Területi Statisztikába, a Területi Statisztika szekciójában előadó voltam 1968-tól kezdve. Részt vettem a Magyar Urbanisztikai Társaság munkájában, sőt még az Építőművész Szövetség városrendezési szakosztályában is, ahol a településrendszer, településproblémák témakörében sokszor tartottam előadást.

Említette, hogy munkájának köszönhetően a politikával is kapcsolatba került. Milyen tapasztalatai vannak a tudományos és a politikai szféra együttműködéséről?

Kutatási eredményeim a településproblematika legaktuálisabb kérdéseire irányultak, és ezzel összefüggésben a politikával sok találkozásom volt. Szinte kettős tűz közé kerültünk, ha szabad így fogalmaznom. Egyfelől volt a VÁTI-ban is szerveződött úgynevezett ellenzéki mozgalom. Annak is volt egy radikálisabb szárnya, de túlnyomó többsége az önkormányzatiság érvényesülését, a kiegyensúlyozott településfejlesztést, Budapesttel szembeni vidéki fejlesztést, a korábban kormányzati szinten elfogadott Országos Településhálózat-fejlesztési Konceptió kiigazítását szorgalmazták. Az önkormányzatiság gondolata volt az, ami különösen megfogott. Nagyon nehéz volt a főnökséggel megértetni – bár voltak progresszív vezetők minden ellenkező híreszteléssel szemben, akik értették ezeket a dolgokat és támogatták. Voltak azonban olyanok is, akikkel én érintkeztem benn az apparát-

tusban, akik szinte a körmüket mutogatták felém, hogy jaj, ti ilyeneket csináltok, államcsíny ez, nem lesz ez így jó. Ebben a progresszív törekvésben nagy segítséget kaptam különböző kutatóintézetektől, akadémiai kutatóhelyektől, tanszékektől stb.

1992-ben nyugdíjba helyeztek, nem értem még el egészen a 60 évet, de a VÁTI-ban karcsúsítani kellett, megszűnt az Építésügyi- és Városfejlesztési Minisztérium. Én most nem a rendszerváltásról beszélek, előnyeiről, hátrányairól, de egy dolgot mindenképpen meg kell, hogy mondjak. Azelőtt volt egy Építésügyi- és Városfejlesztési Minisztérium, volt gazdája a városfejlesztésnek. Valaki kitálta, hogy ezt a minisztériumot meg kell szüntetni – biztos meg volt rá az oka -, de ahogy Magyarországon lenni szokott, a vízzel együtt a gyereket is kiöntötték, és a városfejlesztésnek azóta sincs gazdája. Ennek lett a következménye, hogy ész nélkül új városok tömegeit nyilvánították ki Magyarországon, és nem tudnak ezekkel a városokkal mit kezdeni.

Nyugdíjba vonulásom után fizikailag is, szellemileg is jól éreztem magam. Egy keddi nap volt az utolsó napom a VÁTI-ban, amikor nyugállományba helyeztek, másnap reggel csörgött a telefon, Tóth József hívott, azt mondta: Gyuri, nem volna kedved eljönni hozzánk Pécsre az egyetemre dolgozni? Tegnap Pesten jártam, hallottam, hogy mi történt veled, szeretném, ha eljőnnél. Mondtam, hogy készséggel és örömmel. A következő héten találkoztunk, megállapodtunk, és így kerültem Pécsre a Társadalomföldrajzi Tanszékre Tóth József Professzor Úrhoz. Itt dolgoztam 1992-93-94-ben, közben tartottam, mint külső előadó az előadásaimat heti két órában a Kertészeti Egyetemen. Majd 1994 végén azt ajánlották, hogy habilitáljak, legyek egyetemi tanár: előbb habilitált egyetemi tanár, majd pályázzak egyetemi tanári szintre Pécsre. Mondtam, hogy már benn vagyok a korban; mondták, hogy a tudományok doktorának ez mintegy automatikusan járna, de azért tartsuk meg a habilitációs eljárást, lássák, hogy betartjuk a demokrácia szabályait. 1995. januárjában habilitáltam az egyetemen Pécsre, 242-en voltak a habilitációs eljárásán, ezt a jelenléti ívek alapján tudtam összeszámolni. Elfogadták, egyértelműen javasoltak, és néhány hónap múlva az akkori köztársasági elnök, Göncz Árpád kinevezett egyetemi tanárnak. Pécsre működtem 2002-ig, 70-ik életévem betöltéséig. Számomra nagyon sokat jelentett Pécs, mert sikerült mindazt az ismeretanyagot elmondani, átadni, feldolgozni, amit az életemben összegyűjtöttem. Hálás vagyok olyan értelemben a sorsnak, hogy bár az alapvégzettségem mérnök, városrendező, de igyekeztem alaposan megismerni a geográfiai tudományt, a területi statisztikában is ismereteket szerezni, és a kertészeti tudományok, a kertészet gyakorlati vonatkozásában, a kertészeti egyetemen főként tájalakítás, tájrendezés, tájrehabilitáció témakörében is.

1992-től 2002-ig Pécsre voltam, kezdtem volna 2002 után is, de 2003-ban feleségem súlyosan megbetegedett, vastagbélrákot állapítottak meg. Operálni kellett, mely szerencsésen sikerült, sajnos egyéb más betegségek is gyötrik, szívproblémái vannak, meg hát következmények nélkül az operáció nem múlhatott el. Így lassan fel kellett adni a pécsi „hadállásokat”, előadásokat már nem tartot-

tam, de még az írásos kapcsolataim Péccsel megmaradtak, opponens vagyok különböző értekezéseken, bizottságokban, vizsgáztatásokon veszek részt, vagy a doktoriskola kiadványainak vagyok lektora.

A fő működési területem, tudományterületem, ami különösképpen érdekel, és amiből a legtöbb ismeretet szereztem az életben, nagyobb kitekintésben a településhálózat, a településrendszer kérdései, melyet 1960-tól vizsgáltam. Akárhogy is, 47 év gyakorlat nem kevés, 4 vagy 5 OTKA pályázatomból volt, mind a településrendszer problematikájához, fejlesztésének kérdéseire, a feszültségforrások lehetséges oldásainak módszeréhez, tanulmányozásához kapcsolódott. E témakörben jelent meg, összegezve 40 éves tapasztalataimat, 2004-ben, Péccsett az Alexandra Könyvkiadónál egy munkám, amely a magyarországi településrendszer kialakulásának, fejlődésének, jelenlegi helyzetének problematikáját vázolta, történelmi keresztmetszetben, de több korábbi könyvem, írásom is ezzel foglalkozott. Mintegy 230 a publikációim száma: túlnyomórészt a Városépítés, Területi Statisztika, Demográfia, Településtudományi Közlemények, Földrajztudományi Értesítő, Településfejlesztés című lapokba publikáltam. Másik ilyen terület az infrastruktúra, ez örök szerelmem marad, melyről azt hittem, hogy lerágott csont, amikor 1974-től ezzel kezdtem foglalkozni. Mikor 1976-ban az akadémián védtem, mintegy 200 ember jött el a védésre, és akkor győződtem meg, hogy ez egy új dolog, és érdekli az embereket. Leginkább két éve döbbsentem meg, egy Szegeden az egyetem által végzett kutatáson, mely azt vizsgálta, hogy értik-e a hallgatók az infrastruktúra fogalmát. Azt az eredményt hozta, hogy a földrajzos hallgatók körében még elfogadható az infrastruktúra fogalmának ismerete, de az úgynevezett média szakos hallgatók – akiknek ezt tudni kellene, hiszen tévében, rádióban szerepelnek, újságba írnak – a legkülönbözőbb elképzeléseket mondták. Ez meggyőzött arról, hogy valóban még ismeretlen fogalom, és sokan csak használják, nem is tudják, mit jelent.

Hát ennyit tudtam röviden életemről elmondani. Úgy ismertem, ismerem magam, hogy mindig kiegyensúlyozott ember voltam, én nyugodtan szemléltem a világot, a politika, mint olyan, nem idézett meg, mindenkivel együtt tudtam működni, ma is együtt tudok működni különböző felfogású, politikai nézetű emberekkel. Mindig azt a példát szoktam elmondani, hogy Németország mindenkit befogadott a háború után, aki németnek vallotta magát. Apám révén én is sváb származású vagyok, és nem egyszer, mikor korábban előadói körúton jártam a Ruhr-vidéken, akkor még a két Németország létezett, bíztattak, hogy maradjak ott, nem kell visszatérnem. Mindig láttam azt, hogy ők mennyire odafigyelnek és saját véreiket védik. Ez volt Finnország esetében is, amikor 1946-ban a sztálini diktatúra egy millió finnt Finn-Karéliából három nap leforgása alatt kiutasított és Finnországba küldött. Amikor ezek a szerencsétlen emberek a csikorgó hidegben, fagyban elindultak a mai Finnország felé, Finnországban a köztársasági elnök szavára az emberek kimentek az utcára meleg ennivalóval, ruhával, hogy segítsenek. Hát így vagyok én is, az a krédóm, amit Vörösmarty Mihály a Gondolatok a könyvtárban című költeményében nagyon szépen megfogalmazott: „minden ember

legyen ember és magyar”, ezt szoktam mindig elmondani a hallgatóknak az első előadáson. Itt élve ebben a hazában, szolgálva az embereket, és nem különbséget téve vallás, faj, vagy nemzetiség alapján, hanem az embert segíteni.

Mostanában már az erőm viszonylag kevesebb, már nem írok, publikálok annyit, mint korábban. Feleségemmel kell lennem, őt kell ellátnom, kórháztól kórházig, orvostól orvosig járunk. Igyekszem figyelni a világot, ebben nyelvismeretem segít, oroszul, németül, ukránul, angolul olvasok, németül, oroszul anyanyelvi szinten bírom a nyelvet, semmifajta gondom nincs, gyakran még most is tartok előadást idegen nyelven a Kertészeti Egyetemen. Ismerkedem a világ dolgaival, és igyekszem hasznos lenni, amíg a Mindenható számomra ezt megadja.

Professzor Úr említett több személyt, akiknek meghatározó szerepük volt élete során. Esetleg van még valaki, akét kihagyott a sorból, akinek főként a szakmai pályafutása szempontjából fontos szerepe volt?

Igen, ilyen volt a VÁTI-ból Granasztói Pál híres ismert városrendező, a fia, Granasztói György ma is él, aktív szerepet tölt be a professzorok munkájában. Az édesapjától én nagyon sokat tanultam, ő a két világháború között kiemelkedő tevékenységet töltött be a magyar városrendezés fejlődésében, a magyar városrendezés helyének megtalálásában. Más kollégákat is említhetnék, például a VÁTI első igazgatóját, Gyárfás Iván építészmérnököt, aki nagyon segítette, támogatta fiatal koromban a munkámat. Említhetőek még Kovács Tiboron, Enyedi György Professzoron, Tóth József Professzorokon kívül mások is, így a Kertészeti Egyetemen Mőcsényi Mihály, elismert egyetemi tanár, professzor emeritus, aki több évtizeden keresztül pályámat, tevékenységemet segítette. Pécsen nagyon sok kedves kolléga közel került hozzám, Tóth Professzoron kívül László Mária Tanárnő, Golobics Pál, akik a legkedvesebbek, és a ma napig is rendszeres kapcsolatot tartok velük. Sokan a demográfiai tevékenység vonatkozásában, sokan sajnos már elmentek a VÁTI-ból, akikkel közvetlenül együttműködtem. Külföldi kapcsolataim is meghatározóak, akár Ukrajnával, Németországgal, Ausztriával, ahol előadást tartottam, például Bonnban, Hannoverben, Regensburgban, Münchenben. Ennek kapcsán például: Berényi István kedves geográfusunkat említem, aki patronált, amikor kinn az előadásokat tartottam, ő nagyon a szívem csücskében van. Barátságot alakítottam ki Bartke Doktorral, a közgazdaságtudományok doktorával, aki sokat segített a területi közgazdaságtudományi vonatkozású ismeretek megadásában.

A Magyar Tudományos Akadémián a Településtudományi Bizottságot vezette, milyen feladatai voltak és milyen tapasztalatokat szerzett?

A Településtudományi Bizottságnak 1970-től 1985-ig a titkára, 1985-től 1991-ig az elnöke, majd később, 1993-tól 1996-ig ismét az elnöke voltam, jelenleg tagja vagyok. A Településtudományi Bizottság egyrészt komplex bizottság, amely építészeket, városrendezőket, geográfusokat, területi statisztikusokat, a területi közgazdaságtudomány művelőit, illetőleg a közigazgatás, a szervezéstudomány művelőit öleli fel. Alapvető feladata egyrészt segíteni, támogatni a kiemelt kutatási programokat. Véleményeket, javaslatokat tenni, állást foglalni kormányzati előterjesztések ügyében, legyen az például a várossá nyilvánítás, a budapesti agglomeráció kérdése, vagy például a területrendezési terv dolgában. Másrészt kapcsolatok építése más határterületen működő tudományos bizottságokkal, a regionális tudományok bizottságával, a közlekedéstudományi, építészeti bizottságokkal is. Budapest városrendezési problémái, fejlesztési kérdései sok olyan határterületi problémát vetnek fel, amiben nem csak az építészeknek, hanem a városrendezőknak, városfejlesztőknek, geográfusoknak, szociológusoknak stb. is együtt kell működniük. Épp a napokban volt a bizottsági ülésünk, ahol azzal ismerkedtünk, hogy az Európai Unió milyen területpolitikát próbál elveiben kialakítani, ösztönözve a tudatos területpolitikai magatartásra, a tudatos területfejlesztési elgondolások megvalósítására.

Említette Professzor Úr, hogy oktatott, többször volt opponens, aspiránsvezető. Milyen volt a kapcsolata a fiatal kollégákkal, tanítványaival?

Opponens sokszor voltam, talán harmincszor fordultam elő. Voltam opponens korábban kandidátusi értekezéseknél, akadémiai nagydoktori értekezéseknél, de most, hogy a PhD rendszert bevezették, PhD fokozat elnyerésére pályázó dolgozatoknál is. Ezek kiváló kapcsolatok, és interdisciplináris jelleggel városrendezési, falurendezési témák, Magyarország gazdaságföldrajzi, földrajzi vizsgálataival foglalkozó témák, a területi tervezés elméleti, módszertani kérdései. Jelenleg két értekezés is fekszik az asztalomon, amelynek felkért opponense vagyok. Az egyik egy érdekes témával foglalkozik, Önöknél már Pécsen a munkahelyi vitája megtörtént. A kolléga orosz nyelven írta a disszertációt, az Amu-Darja Szír-Darja, a Közép-Ázsiai térségek vízellátási problémáival, biztonságpolitikával foglalkozik, felettébb érdekes kérdésekkel. A másik a Kertészeti Egyetemen egy kolléga, aki a területi tervezés módszertanával, elveivel foglalkozik. Ezeknek a témáknak vagyok felkért opponense. Voltak aspiránsaim is, illetve most doktoranduszaim. Azelőtt voltak aspiránsaim még a régi tudományos kutatási rendszerben, többek között vietnámiak is, sajnos ez kidobott pénz volt az ablakon, mert nagyon rosszul beszéltek magyarul, segíteni kellett megírni a dolgozatot, aztán megvédték, vagy megvédettük, segítettünk, hogy megkapják a címet, majd örökre eltűntek, ez egy nagy ráfizetés volt Magyarországnak. Aztán Pécsen, a KE-en, sőt az Eötvös Lóránd Tudományegyetemen PhD szintre pályázók körében voltam felkért témavezető, Pécsen több kollégával, kolleginával volt közvetlen kapcsolat, például Kovarszki Andreával, illetve a jelenlegi dombóvári polgármes-

ter, Szabó Lóránd is nálam volt, majd a politikára adta a fejét, a tudománytól kissé távolabb került. Említhetném még az Eötvös Lóránd Tudományegyetemen Molnár Balázst, a Kertészeti Egyetemen Sallai Ágnes nevét vagy Miklós Endrét, és másoknak az anyagában is segítettem.

A szakmai pályafutását tekintve mire a legbüszkébb?

Hát mire legyek büszke, emberileg illetve tudományos teljesítmény szempontjából? Talán arra, hogy sikerült összegezni a három évvel ezelőtt megjelent könyvemben – amit 6 évig írtam tulajdonképpen –, hogy a magyarországi településrendszer hogyan alakult ki, hogyan működik, a másik pedig azok a kutatások, amelyeket az infrastruktúra vonatkozásában elvégeztem. Talán emberileg az hat meg a legjobban, hogy a legkülönbözőbb helyeken találkozok volt diákokkal, ráköszönnek az emberre az utcán, piacon, hangversenyteremben, felhívnak, a véleményemet, segítségemet kérik, ezek a legcsodálatosabb dolgok

Ön szerint a településtudománynak, a településföldrajznak melyek a legfontosabb problémái, feladatai napjainkban?

Hát nagyon sok feladata van. Ez egy kurrens, menő tudományterület, fel is ismerik ezt már a „politikacsinálók”, meg a közvélemény is, nem csak a szakmai közvélemény, hanem a társadalmi közvélemény, önkormányzatok stb. Az egyik dolog az, hogy segítsük elő egy arányosabb térszerkezet kialakulását Magyarországon. Budapest és a vidék között, kimondva vagy kimondatlanul nagy küzdelem folyik. Budapest rendkívül ambiciózus vezetése mindent a fővárosnak szeretne megszerezni, én nem vagyok meggyőződve – ezt ki merem mondani –, hogy a 4-es metró feltétlenül a legaktuálisabb és legfontosabb feladat ma Budapest fejlesztésében, akkor, amikor súlyos beteg feleségem kapcsán látom, hogy az egészségügyi intézmények hogyan működnek, nem a vizitdíjra gondolok, az apróság, hanem általában az intézmények működésére. A legfontosabb lenne elősegíteni az elmaradott vidéki térségek felemelését, érdemleges segítséget adni.

Nagyon nagy gond, probléma a cigány népesség asszimilációjának elősegítése. Én mindig úgy szoktam mondani, hogy a jelenlegi Magyarországon sok társadalompolitikai, szociálpolitikai feszültség van, ezek közül egyik a cigány népesség. Ez nagy gond, amelyre nem figyelnek oda kellőképpen a politikusok, nem lehet tudni, hogy a romák mennyien vannak, 500 ezren, 600 ezren, 800 ezren, a statisztika félrevezető, nem merik bevallani, stb.

A másik pedig, hogy 3 millió 200 ezer nyugdíjas van az országban, ennyi embernek fizetni kell a pénzt nyugdíj formájában, és emelkedő nyugdíjak formájában ezt minden kormány megtette, ez is egy nagyon súlyos gond.

Alapvető dolog elősegíteni a települési kohéziót, településközi együttműködést, nagyon fontosnak tartom a kistérségi együttműködést, mert erre épül a regionális együttműködés, Amíg nem lesz a kistérségek között együttműködés, regionalizmusról felesleges beszélni, csak pusztába kiáltott szó. 1958-ban készítettük az első javaslatot az ország regionális felosztására, kilenc régiót alakítottunk ki, azóta ötven év telt el. A kistérségi együttműködést, a kistelepülések, kisvárosok közötti, nagyobb városok közötti, a nagyvárosok és a környező települések közötti együttműködést, ennek az elősegítését, ösztönzését tartom a településtudomány, a korszerű településtervezés, fejlesztés legfontosabb feladatának, együttműködve más szakemberekkel.

Mi a véleménye Professzor Úrnak a várossá nyilvánítás aktuális helyzetéről?

Ez egy érdekes dolog. 1950-ben Magyarországon ötven város volt, 1960-ban a népszámlálás alkalmával 63. Aztán elindult a várossá nyilvánítás folyamata, ehhez azonban hozzá kell tennem azt, hogy a Rákosi korszakban politikai, hamis ideológiai megfontolások alapján sok valamikor városi funkciót betöltő településtől megvonták a városi funkciót. Aztán 1965-től az akkori „politikacsinálók” szorgalmazták, hogy legyen egyre több település város. 1974-ben állást foglalt a kormány, pontosabban a tanácsi hivatal, – volt egy ilyen intézmény a miniszterelnök mellett –, hogy milyen feltételekhez szabják a várossá nyilvánítást. Akkor még olyan elvek voltak, hogy 8000 lakosnál kisebb település nem lehet város, legyen kiépített infrastruktúrája, járdahálózat, középfokú intézmények, például egészségügy, oktatás stb. vonatkozásában. Ezt betartották, aztán állandóan volt egy nagy nyomás, mivel a városi cím egy rangot, előkelőséget adott a tanácselnököknek, a rendszerváltás után a polgármestereknek, hogy ezzel szerepelni tudtak. 1983-ban tovább lazították a várossá nyilvánítás feltételeit, lényegében már „virágozzék minden virág” elvet követték. Amikor 1990-ben elfogadták az önkormányzati törvényt – amelyet én ma egy elavult, rossz törvénynek tartok, csak a politika nem tud ebben megállapodni, vagy nem is értik, hogy miért kéne egy új törvény – gyakorlatilag a várossá nyilvánítást az utcára dobták. Amelyik önkormányzat elhatározza, hogy községből város kíván lenni, jó pénzért elkészítetteti az erre vonatkozó tanulmányt – ez hálás dolog, mert a földrajzi tanszékek munkatársai is írnak ilyen tanulmányokat –, és ennek alapján a belügyminisztérium szakértői bizottsága javasolja, hogy mely települést lehet várossá nyilvánítani. A belügyminiszter felterjeszti a köztársasági elnöknek, ő minden további nélkül aláírja, nem is tud mást tenni.

Én benne vagyok abban a bizottságban, amely a várossá nyilvánítást végzi. Mi mindig elmondjuk, hogy ha például 25 település jelentkezik a városi címre, abból mintegy 10-12-t lehet várossá nyilvánítani. Utána jön a lobbizás, ellenzék és kormány remekül tud együtt működni, hogy a települést várossá nyilvánítsák. Ha sikerül vagy nem sikerül a várossá nyilvánítás, ránk fogják, hogy a szakmai bizottság akarta vagy nem akarta, kijátszanak bennünket. Ha sikerül, akkor meghallgattak, akkor jó javaslatot tettünk, ha nem jön össze, akkor rosszat. Nem tudom, hogy ez a folyamat meddig tart

majd, jelenleg Magyarországon 250 kisváros van, 30 középváros van 30-100 ezer lakos között, 8 nagyváros 100 ezer lakoson felül, 289-ik Budapest, az ország fővárosa. Épp az elmúlt napokban megint felkérést kaptam az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium vezető asszonyától, hogy vegyek részt a tudományos testület munkájában. Jelezte az egyik kolléga, hogy 32-en jelentkeztek megint várossá nyilvánításra. Sokszor Enyedi Gyurival meg Tóth Jóskával együtt ülünk a bizottságban, hát gyakran komikus jelenetek is lezajlanak. Ez van sajnos.

Sokat gondolkodtam ezen, és én inkább úgy vélem, hogy nagyobb településcsoportban, város-csoportban kellene gondolkodni. Történelmileg egy nagyon érdekes város csoport alakult ki Magyarországon, ez pedig a hajdúvárosok csoportja. S elviselte századokon keresztül Bocskaitól kezdve napjainkig Debrecen és körülötte Hajdúböszörmény, Hajdúszoboszló, Hajdúhadház stb., hogy egy nagy városrégió legyen. Ilyen nagy városrégió Tata, Tatabánya, Komárom, Oroszlány Kisbér térsége, vagy Pécs, Pécsvárad, Szentlőrinc, Sásd alkotnak egy ilyen városrégiót. Úgy gondolom, ez korunk településfejlődésének egy sajátos vonása, egy negatívuma van, hogy az igazán hagyományos, falusi, rurális, elmaradott, szerencsétlen sorsú leszakadó térségek – például Észak-Zemplénben, Nógrád belső területén, Somogy középső térségében, a Nagykovács és Jászság peremén lévő települések – város nélkül, hatékony vonzás nélkül maradnak, és ez a lemaradást erősíti.

Ezt a gondolatmenetet követve, akkor Ön szerint Ormánság helyzetén segíthetne Vajszlói várossá nyilvánítása?

Nem tudom, hogy milyen elképzelések vannak, hogy a helyi önkormányzatok mit szeretnének tenni. Sellye részben betölti ezt a dolgot, Harkánynak, Vajszlónak is kitüntetett szerepe van. Függetlenül attól, hogy milyen döntést hoznak a várossá nyilvánítás kapcsán, a kistérségi együttműködésben látom a lehetőséget. Abban, hogy ne legyen annyi önkormányzat, apró kis falvaknak is, de nem elsősorban a pénz miatt, hanem a településközi együttműködés, településközi kapcsolatok, az ésszerűbb, okosabb erőforrás felhasználás, és legfőképpen a szociális problémák átgondolt kezelése tekintetében.

Nagyon köszönöm a beszélgetést, és további jó egészséget kívánok.